

מחשבה למעשה
בית מדרש ללימוד והוראת ההלכה
בראשות הרב בוטרמן שליט"א

בעלון השבוע...

ברכה למעשה // שגיה בגוך הסעודה <
פרשת השבוע // גפואה כעך מי? <
האבות שבג // ניקוי הפה בשבת <
איסור היגר // דיעבד <

את העלון ניתן לקנות גם בכטוב www.kollel.org.il

הרב לייב לויטן

ג. אך פה צריך לשים לב לא לשתות כשיעור רביעית קודם הסעודה, דאם ישתה כשיעור חיוב ברכה אחרונה לפני הסעודה יכנס לספק ברכה אחרונה, שהרי אם נסבור שמשקים אינם נפטרים בברכת הפת, נמצא שלברכת שהכל על המשקים שלפני הסעודה יש קשר לסעודה עצמה שהרי הם באים לפטור את המשקים שיבואו בתוך הסעודה וממילא ברהמ"ז תפטור אותם, אבל אם נסבור כהשיטות שמשקים שתוך הסעודה נפטרים בברכת הפת (שזה עיקר הדין), א"כ אין לנו צורך בהם ואין להם שום קשר לסעודה, וממילא יצטרך לברך עליהם בורא נפשות. ולכן כתב המגן אברהם בסקי"ד שיש להקפיד לשתות דווקא. פחות מרביעית. ובמאמרים הבאים נרחיב בעז"ה מה הדין בדיעבד אם שתה רביעית או אכל כזית קודם הסעודה

ד. שתיה מתוקה: כל מה שאמרנו שמעיקר הדין ברכת הפת פוטרת ברכת שאר משקים, היינו דווקא משקים שרגילים לשתות עבור צימאון, אך דברים שבאים רק לקינוח ולא לרוויה כגון נקטר העשוי מפירות מרוסקים או שייק וכדו', יש לברך עליהם אף בתוך הסעודה.

ה. שתיה חריפה: נחלקו הראשונים לגבי יין שרף אם צריך לברך עליו בתוך הסעודה או שנפטר בברכת המוציא, ושורש מחלוקתם האם נאמר שכיון שהשתיה הזאת לא באה להרוות צימאון, אינה נחשבת לדברים הבאים מחמת הסעודה, או שנאמר שכיון שזה בא לפתוח את תאוות האכילה נחשיב את זה לדברים הבאים מחמת הסעודה וברכת הפת

ברכה למעשה

שתיה בתוך הסעודה

א. הגמ' ברכות מא: מסבירה שיש לברך על היין בתוך הסעודה משום שיין גורם ברכה לעצמו. ונחלקו הראשונים בביאור מימרא זו. דעת רש"י שגורם ברכה לעצמו הכוונה שהרבה פעמים מברכים עליו אע"פ שמצד עצמם לא היו צריכים לשתות אותו כגון קידוש והבדלה. הרשב"א מביא דעת יש אומרים שהפשט הוא שאכילה ושתיה שני עניינים הם, ולכן ברכת המוציא אינה יכולה לפטור שאר משקים. וכתב הרשב"א שיוצא ממחלוקת זו, שלדעת רש"י רק על יין יש לברך בתוך סעודתו, אבל שאר משקים נפטרים בברכת הפת. אך לדעה השניה גם על מים יש לברך בתוך הסעודה. מביא הרא"ש עוד דעה שעל מים יש לברך בכל פעם ופעם ששותה בתוך הסעודה משום שאין אדם שותה מים אלא לצמאו וכל פעם זה שתייה חדשה. ב. השו"ע סימן קע"ד סעיף ז' פסק מעיקר הדין כדעה הראשונה שלא צריך לברך על מים תוך הסעודה משום שזה נחשב לדברים הבאים מחמת הסעודה, אך כתב שהרוצה להסתלק מן הספק ישתה מעט מים ויברך עליהם ע"ד להמשיך לשתות תוך הסעודה. אך חשוב להדגיש שפתרון זה הוא דוקא אם שותה את המים באותו מקום שהוא יסעד, דאם משנה את מקומו אז הברכה הראשונה מתבטלת וחזר לאותו ספק. והרמ"א כתב דהעיקר כסברא הראשונה. ולכא' כוונתו שאין עניין אפילו לפטור את זה עם המשקים שתוך הסעודה.

למאכל ופטור מברכה מדין עיקר וטפל, אך זה דווקא אם רגיל בכך או שהיה בדעתו לשתות.
ו. תה או קפה בתוך הסעודה: החיי אדם פוסק שזה נועד רק לעכל את המזון ולכן יש לברך על זה בתוך הסעודה, והמשנה ברורה מפקפק על דבריו ולכן מכריע שיברך על מעט סוכר ופטור את הקפה. וכל זה שייך רק ביום חול, אבל בשבת היות וכבר נפטר בברכת היין שבקידוש, ממילא אין צריך לברך על המשקים (כפי האופנים שכתבנו בעלון פרשת נח).

תפטרם, ומשום כך כתב במ"ב סקל"ט שעדיף שישתה מעט קודם סעודה או אפילו בתוך הסעודה יאכל קצת סוכר וכדו' ויברך עליו שהכל ויכוין לפטור, אך למיקל יש על מה לסמוך. אך כל זה דווקא אם שותה באמצע הסעודה שאז שייך לומר שזה בא לפתוח תאוות האכילה, אבל אם שתיה חריפה ששותים בסוף הסעודה, לכו"ע צריך לברך עליה שהכל. אמנם גם בזה יש אופן שלא יצטרך לברך גם אם שותה בתוך הסעודה כגון שרוצה להפיג את המתיקות או השמנונית שיש בפיו, שאז זה נטפל

הרב יצחק הלר

פרשת השבוע

תפילה כנגד מי?

מהר"ל טיב התפילה ט') והענין כי הנה פונים אנו להקב"ה בשני בחינות האחת היא מלכנו והשניה היא אבינו והם ב' עבודות שונות בתכלית השינוי כאשר אנו מבקשים מאבינו אין אנו זקוקים למעשים טובים אלא מצד רחמי האב הוא נותן ומשפיע אולם דבר אחד נדרש שנרצה באמת בדרך הישר. כלומר, האבות נקראו ישרים ע"ד הפסוק "האלוקים עשה את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים" (גמ' ע"ז כ"ה) ישירות האבות ורצונם לעבוד את ה' בתמימות ושלימות היא זו שנתנה לנו את עבודת התפילה. כאשר אנו מתפללים לאבינו אין אנו כופרים בדרכו אלא מבטאים אנו את ישירות הלב כלומר חפצים אנו להיות דבוקים בדרך האבות, להיות ישרים באמת כי אז על פי דין יוסרו המניעות ונקבל שפע של טוב. כי מניעת הטוב אינה אלא מצד חטאי האדם. תפילה זו היא העולה דרך מערת המכפלה דרך זכות האבות ומגעת עד לשער השמים אך שער נוסף יש, שער בית המקדש. שם עובדים אנו את מלכנו דרך עבודת התמיד. מלכות ענינה היא שלטון והמלך דרכו להיות קשוב לצרכי עמו אך בו בזמן השפע ניתן רק ע"י הכרה במלכות ובקשה ממנה. מלך אינו נותן אלא לזה שמכיר את מלכותו. לכן עבודת התפילה ממלכנו הינה דווקא דרך הבקשה לא מפני שחצופים אנו לכפור בהנהגתנו אלא אדרבה מכירים אנו במלכותו וע"י הבקשה וההכרה שרק הוא יכול להנהיג ולתת היא גם המביאה לנו את השפע של הטוב.

ותמת שרה בקרית ארבע' מפורש ברבינו בחיי "לימד על זכותה הגדול כי מיתתה וקבורתה במקום אשר הוא בית אלוקים וזה שער השמים וכו' ולא בחינם חמדו אבות העולם אלא שמשם הנשמות להתחבר לשורשם שהוא כסא הכבוד"

ובמגלה עמוקות(רכ"ב) העלה כדברים האלו שהתפילות עולות ומתקבלות דרך מערת המכפלה. והנה הקורא דברים אלו ודאי יתמה הלא הפסוקים מורים אחרת. שמקום התפילות הינו דווקא בית המקדש כך מבואר בתפילות שלמה (מלכים א' ח') "ואתה תשמע השמים" וכך מבואר בישעיה (י"ב ח')

"כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים וגו' והנה סוגיא ערוכה היא בברכות (דף כ"ג ע"א) 'איתמר ר' יוסי ב"ר חנינא אמר תפילות אבות תיקנום ר' יהושע בן לוי אומר תפילות כנגד תמידין תיקנום" ע"ש

ומתבאר שיש ב' בחינות לתפילה האחת מכוונת כנגד בית המקדש וכפי שנפסק בשולחן ערוך (סימן צ"ד) וכמבואר בגמ' 'לעולם יכוון ליבו כנגד קודש הקודשים' והיא הנקראת עבודה שהיא כנגד תמידין והשניה כנגד האבות.

הראשונה היא התפילה העולה דרך בית המקדש והשניה דרך מקום האבות – מערת המכפלה ונבאר העניין, הראשונים כבר הקשו מה מקום יש לתפילה בלשון בקשה ולא שבח ומה מקום לבקש חפצנו, הלא אם כך הקב"ה רצה שיחסר לנו מזונינו או שנחלה, מה מקום יש להתפלל לשינוי רצון זה? והלא חוצפה היא, שהרי הקב"ה טוב הוא ומי אנחנו שנבקש אחרת כביכול חסר במעשיו (יעוין בספר

הרב יונתן גרוזמן

ניקוי הפה בשבת

ג. דילול מי פה במים: עדיף לא ליתן את המי פה בשבת לתוך המים אלא מבעוד יום והטעם משום שמוליד ריח במים, וכמבואר במשנה ברורה בסימן תקי"א ס"ק כ"ח שהדבר אסור. אמנם כתב בספר שמירת שבת כהלכתה פי"ד שאם שכח לדלל את המי פה במים מבעוד יום אפשר להקל ולערבבם בשבת ע"ש טעמו בהערה.

ד. שימוש במתזית: מותר להשתמש במתזית והוא כלי העשוי לניקוי שיניים על ידי התזת מים בזרם חזק, אמנם אם קרוב לוודאי שעל ידי כך יצאו דם מחניכיו הדבר אסור וכנ"ל. וכן אסור לחבר מכשיר זה לברז בשבת משום בונה (כן כתבו הפוסקים).
ה. לסיכום: א. אסור להשתמש במברשת שיניים בשבת. ב. אסור להשתמש אף במשחה לבד. ג. מותר להשתמש במי פה ועדיף לדללם במים מבעוד יום. ד. מותר להשתמש במתזית כשאינו מוריד דם וכשאינו מחברה לברז בשבת.

א. צחצוח שיניים בשבת ע"י מברשת: אין לצחצח שיניים בשבת ע"י מברשת. וכתבו הפוסקים בטעם האיסור היות ויש בשימוש במברשת שיניים כמה חששות: א. איסור סחיטה - אם זיפי המברשת צפופים יש חשש איסור סחיטה בשעה שמתמש בה משום שהמים נסחטים מבין הזיפים, ומטעם זה אין להשתמש במברשת רטובה אף כשאינו מניח עליה משחה כלל היות וסוחט את המים הבלועים בה מבין הזיפים. ב. איסור ממרח - כאשר משתמש על גבי המברשת במשחה יש בזה חשש איסור ממרח משום שמורח את המשחה בפיו (שו"ת אגרות משה אור"ח ח"א סי' קי"ב). ג. איסור חובל - אם קרוב לוודאי שיצא דם בשעת הצחצוח יש בזה איסור משום חובל. ולפי טעם זה מי שמכיר עצמו ויודע שבכל צחצוח מוציא דם יהיה אסור לו להשתמש אף במברשת ללא משחה.
ב. שימוש במי פה: מותר להשתמש במי פה בשבת ובלבד שלא יתנם על גבי מברשת (מהטעמים הנ"ל).

השיעורים שיימסרו השבוע בהלכות שבת מפי רבני הכולל:

אלעד - ראש הכולל הרב אלדד בוטרמן שליט"א יום ג' בשעה 21:00 בבית הכנסת דרך החיים רחוב רבי מאיר 7

רחובות - הרב לייב לויטן-יום ב' שעה 21:00 בבית הכנסת פא"י רחוב עזרא 35

פתח תקווה מרכז העיר - הרב אביעד באבאי- יום ד' בשעה 21:00 בבית המדרש חברון רחוב טרומפלדור 62

פתח תקווה שכונת גני הדר - יום ב' הרב אהרון דואר במתנ"ס הדרים רחוב קהילות יעקב 8

פתח תקווה שכונת עמישב - יום ג' הרב פסח זק בשעה 21:00 בית הכנסת איילת השחר רחוב שבט אשר 13

בני ברק שיכון ג' - הרב אהרון דואר - יום ג' בשעה 20:30 בבית הכנסת המרכזי רחוב חזון איש 74

בני ברק קרית הרצוג - יום ד' הרב אהרון דואר בשעה 21:00 בבית הכנסת היכל שמואל רחוב נויפלד 10

כל המעוניין שיתקיים שיעור הלכה באזור מגוריו מפי אחד מרבני הכולל יש ליצור עמנו קשר במייל

שבושל בכלי שאינו בן יומו מותר בדיעבד וגם קנייה מן הגוי נחשבת כדיעבד אפי' כשמצוי לקנות בהיתר. מחמת קושיה זו כתב הפמ"ג (ק"ח משב"ז ד') שיש לחלק בין מקומות שבהם הסיבה שהחמרנו לכתחילה היא משום שיש לפנינו מחלוקת ויש האוסרים גם בדיעבד ויש המתירים והכרענו לאסור לכתחילה שבכגון דא יש לנו לאסור שלא לקנות אם יש לו אפשרות אחרת, לבין ממקומות שהסיבה שהחמרנו לכתחילה זה רק מחמת החומרא אבל אין באמת שיטה הסוברת לאסור בזה אפי' בדיעבד שבזה אין לנו להחמיר עד כדי כך ואפשר להתיר לקנות לכתחילה אפי' אם יש לו אפשרויות אחרות.

ולכן בסי' קכ"ב לגבי תבשיל שבושל בכלי איסור שאינו בן יומו שסיבת האיסור לכתחילה היא רק מחשש שלא יחליפו ויתירו גם בכלי בן יומו התיר השו"ע לקנות מן הגויים בכל מצב ואילו בסי' ק"ח שהאיסור לכתחילה הוא מחמת המחלוקת שיש האוסרים אפי' בדיעבד החמיר השו"ע שאין לקנות מן הגויים אא"כ אין לו אפשרות אחרת.

וא"כ לענייננו לגבי הכבד כיוון שכל הסיבה שהצריך הרמ"א להדיח את הכבד זה רק מצד החומרא שאין אנו יודעים האם הדם עדיין קרוש על גביו אבל אין מי שאוסר בזה בדיעבד לכא' יש לנו להתיר לקנות את הכבד אפי' אם יש לו לקנות כבד צלוי ממסעדות והכשרים אחרים.

אלא שלמעשה נראה שהנידון שלפנינו אינו קשור כלל לכלל זה משום שגם אחרי שייקנה את הכבד עדיין ביכולתו להדיח בעצמו את החתיכות וא"כ יתכבד נא ידידנו אל הכיור וידיח את התקרובת טרם אכילתו אא"כ מדובר במקרה שלאחר הצלייה שבו ובישלו את החתיכות או במקרה שהכבד טחון ששוב אין לו אפשרות להדיח כלל.

שאלה: בחור בשם לייב לייטנער נכנס למסעדה בשרית בהכשר הר' מחפוד והזמין כבד עוף צלוי, תוך כדי המתנה נזכר ר' לייב שבשבוע שעבר למדנו שלמנהג האשכנזים יש להדיח את הכבד לאחר הצלייה, בירור מהיר אצל המשגיח העלה שכיון שהספרדים אינם נוהגים מנהג זה אין מחמירים בזה במסעדות תחת השגחה זו וא"כ שאלתו בפיו האם מותר לו לאכול את המנה המוצעת לו.

תשובה: כבר למדנו במסגרת זו שגם לדעת הרמ"א שיש להצריך הדחה לאחר הצלייה אין זה כי אם מנהג לכתחילה אבל בדיעבד אין מחשיבים אותו כאיסור וא"כ ראשית יש לנו לדון באופן כללי מה הדין בכל מקום שנכתב בהלכה "אסור לכתחילה ומותר בדיעבד" ומוצע לי לקנות מאכל כזה המותר רק בדיעבד האם כשיש לי אפשרות אחרת כעת לקנות סוג מאכל כזה המותר לכתחילה מותר לי לקנות את מה שיש ונחשב "דיעבד" שהרי המאכל כבר הוכן ובושל ולגבי המוכר עצמו הרי זה דיעבד או שמא כל עוד אני עצמי לא קניתי נחשב הדבר לגבי כלכתחילה ואסור.

ובאמת לכא' מיצנו סתירה בעניין זה בשו"ע שבסימן ק"ח הביא שיש מחלוקת בגמ' האם ריחא מילתא או לא (כל' האם כשאופה יחד איסור עם פת היתר ואין אדים כלל עדיין יש לחוש לריח האיסור שעובר אל הפת ואוסר אותו או לא) ולמעשה כתב השו"ע להקל בתנורים שלנו "בדיעבד אבל לא לכתחילה" והוסיף שאם רוצה לקנות פת כזו מן הגוי מותר רק אם אין אפשרות אחרת אבל כשיש לקנות ממקום אחר אסור ומנגד בסי' קכ"ב לגבי תבשילים שבושלו בכלים של גויים הביא השו"ע מהראשונים שמותר לקנות מהם "ואפי' אם מצוי לקנות תבשיל כזה שבושל בכלי הישראל" משום שסתם כלים אינם בני יומן ותבשיל

